

La força del poble: l'acció no violenta (la -cràcia del demos)

Podríem començar amb una forta afirmació: sense conèixer a fons ni practicar l'acció no violenta, la democràcia no pot funcionar. Heus ací la causa de per què avui no tenim democràcia plena ni aquí ni gairebé enlloc. Aquesta afirmació, però, requereix una justificació:

La defensa dels drets individuals i col·lectius només es pot realitzar si es lluita; la via política, com la activista, pot ser necessària però no suficient. I només coneixem **dues formes de lluita: la violenta i la no violenta** – totes dues legítimes, segons reconeixen els mateixos drets humans i davant de situacions extremes.

Pensar que la **democràcia estrictament parlamentària** pot arreglar el món (l'anomenada democràcia representativa, que més encertadament és delegativa) és d'una gran ceguesa o ignorància dels actuals grans centres de poder ocults. I també és tant com reduir la complexa i riquíssima societat humana a l'àmbit oficial (la política, les institucions: *pel poble però sense el poble -despotisme il·lustrat*).

És el poble qui, entre unes eleccions i les següents, ha d'inspirar i vigilar la política. I per poder-ho fer, cal que s'organitzi territorialment. Les accions massives o activistes no disposen de prou força en la majoria de casos.

La resposta violenta a les múltiples i constants agressions dels poders estatals i econòmics (allò que el l'Estat anomena *terrorisme*), fins i tot encara que portés a un triomf a curt termini, a la llarga es pot girar en contra del violent, perquè sembla llavors de futurs nous conflictes violents. Per tant, si podem demostrar que l'acció no violenta és més efectiva que la violenta i, a més, sembla concòrdia enlloc de guerres, potser val la pena estudiar-la a fons i practicar-la. Tanmateix, cal estar-hi realment disposats.

Podríem dir que l'acció no violenta –en els seus cinc graus progressius indicats més avall– és la *-cràcia* (força) del *demos* (poble). D'aquí deduïm fàcilment que, perquè de debò tinguem una democràcia madura

amb la sobirania arrelada en les bases de cada comunitat humana i a cada escala territorial, ens calen les dues parts:

- d'un costat, un poble (demos) **organitzat territorialment**, sense el qual no hi ha força possible,
- i de l'altre, un poble **ben format, bon coneixedor i prou valent** per practicar **accions no violentes coordinades** quan les circumstàncies i la consciència així ho demanin, és a dir, coneixedor de la seva inimaginable força unitària i prou valent i madur per saber-la jugar fort quan calgui.

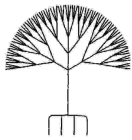
Si no hi ha un poble organitzat que vigili els poders existents, **qui pot garantir el bé públic?** Qui pot frenar les agressions al poble i al territori, la corrupció i les actuals injustícies? Ens conformem amb esperar 4 anys per castigar els errors polítics, quan el mal ja està fet i quan cap nova opció planteja canvis realment profunds?

Sembla evident que, si els mitjans de comunicació i d'educació –avui controlats pels poders polítics i econòmics que promouen el manteniment de l'actual sistema sociopolític i econòmic– mantenen la gran massa adormida de la que s'alimenten a través dels seus vots i del seu consumisme, els moviments socials difícilment disposaran de prou força per implantar les seves propostes, malgrat beneficiïn el conjunt. A l'espera de poders polítics verament compromesos amb regenerar la sobirania del poble, la lluita mediàtica és una lluita probablement perduda; en canvi, la **lluita orgànica**, persona a persona, comunitat a comunitat, pot ser terreny alliberat, públic i sanejador.

Per posar la no violència en pràctica a nivell col·lectiu, algunes experiències demostren que tan sols un 5 o un 10% d'un poble organitzat amb aquest esperit unitari, cordial i no violent ja podria assolir els canvis proposats, per no parlar de personatges com Gandhi, Jesús de Natzaret, Martin Luther King, Xirinacs, etc. que, amb el seu testimoniatge personal radical han marcat la història del seu país i, en alguns casos, del món.

Cal un procés lent i ferm de **pedagogia** a petites escales, per recuperar la confiança, l'autoestima i

l'anhel de justícia i de **plenitud** que tots tenim a dins. Per reconnectar amb la força oblidada.

Per disposar de prou força i llibertat d'acció es fa necessari abans desenganxar-se del consumisme i de tot tipus de dependències materials, socials o afectives a les que ens empeny l'actual sistema.

Sense oblidar el fonamental treball a **les escoles**, a nivell social, ens cal **articular espais de creixent participació** per tractar afers públics engrescadors, invitant a cada trobada els nostres veïns i coneguts amb obertura total i permanent per anar guanyant la gent desencisada o adormida de la qual s'alimenta l'actual sistema. La participació fa revifar l'interès per la cosa pública –*la res pública*– a més de regenerar la cohesió social, el veïnatge, la consciència individual i col·lectiva, els drets i els deures, la il·lusió. Hi comença a haver experiències que indiquen com fer-ho possible.

Tot i que decidir sobre quin carrer, barri o municipi volem, conèixer els veïns, decidir sobre com millorar l'educació, el sistema fiscal, la mobilitat, l'estalvi de recursos, l'economia, etc. ja pot ser motivador, cal trobar també espais per compartir, espais de festa, perquè **la participació sigui realment plaent** i doni noves dimensions de plenitud col·lectiva a les vides de les persones, trencant progressivament l'aïllament social, els *guetos*, la *por al veí*. Si és un esforç, no reeixirà més enllà de les persones més conscients i militants. **La cordialitat** esdevé una font de plenitud generadora d'una gran força col·lectiva positiva que pot inundar els cors de la gent.

L'experiència demostra que, com en la majoria d'activitats humanes voluntàries, l'objectiu en sí no és la motivació real de l'activitat, sinó l'excusa per a la trobada, l'àpat, la festa, el concert, la conversa,... La democràcia participativa segurament no n'és una excepció.

L'organització territorial permanent connectada a través de portaveus permet la retroalimentació (principi de la cibernètica i del funcionament de l'univers), tancant el cicle

autoritat → poble, poble → autoritat

Si una comunitat, de manera dialogada i consensuada, genera acords que depenen de la política i aquesta els ignora, la seva organització permetrà retrobar-se per decidir quines mesures de pressió cal emprendre. Aquí entronca tota la inimaginable força de la filosofia i pràctica de **l'acció no violenta**. Sense necessitat de grans mobilitzacions ni d'activisme, els resultats poden ser molt eficaços. Hi ha molts exemples al món, i també a casa nostra –recordem per exemple el cas de la llet Pascual, o l'objecció al servei militar.

Exemples històrics:

La història és plena **d'exemples espectaculars** de practicants de la no violència: el moviment negre nordamericà d'emancipació menat per Martin Luther King, les lluites dels xicanos a Califòrnia, la lluita per a

la independència del Zaire per part del partit Abaco liderat per Patrice Lumumba, les grans accions no violentes a França contra la guerra d'Algèria, a Alemanya contra la instal·lació de míssils nuclears, als Estats Units contra la guerra del Vietnam, l'objecció de consciència contra el servei militar a Espanya i un llarg etcètera.

Als Països Catalans s'inicià amb la revolució pacífica que menà a l'establiment del Consell de Cent a Barcelona en l'Edat Mitja i en seguiren fets com la llarga lluita obrera, les Germanies al País Valencià, el tancament de caixes a principis del s. XX.

A la transició franquista: la constitució i les accions de l'Assemblea de Catalunya, les rutes de Pax Christi, la Marxa de la Llibertat, les accions i campanyes de la Crida, el Correllengua, les vagues de fam, de fam i sed i de comunicació de Lluís Maria Xirinacs (per l'autodeterminació de Catalunya, per l'amnistia dels presos polítics i contra el règim franquista), la seva plantada de dos anys davant la Presó Model per l'amnistia, el seu gest de romandre dret al seu escó del Senat espanyol fins que es va concedir l'amnistia, o la seva darrera plantada indefinida de 12 hores diàries a la plaça de Sant Jaume de Barcelona per cridar el poble català a constituir-se en un arbre d'Assemblees sobiranes per exercir la seva llibertat.

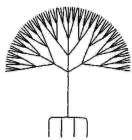
Recordem també a casa nostra els moviments d'objecció de consciència i d'insubmissió al servei militar que van menar a l'abolició de la seva obligatorietat.

A nivell internacional, actualment s'està promovent la iniciativa de constituir i formar un exèrcit no violent internacional per actuar en països conflictius, iniciat a Sri Lanka. Però la no violència només funciona si està **arrelada a cada territori** des de la seva gent i amb un inequívoc compromís amb el patrimoni territorial i cultural local.

L'organicitat com a base

Ara bé, no comprar una marca tenint-ne una altra és relativament fàcil. De vegades –com en el cas de la invasió de l'Iraq, o per l'alliberament d'un poble oprimint, o per canvis dels ordres econòmics i polítics mundials– pot caler passar a fortes no cooperacions i a la **desobediència civil** a l'Estat si la denúncia i la no cooperació no han bastat i si estem d'acord en que la cosa s'ho val, i això no es fa només rebent una crida massiva o un correu-e d'entre tants que se'n reben; cal un profund procés de pedagogia i de diàleg que generi prou convicció i ànim col·lectiu.

Aquesta inimaginable força no violenta d'un poble organitzat que practica la no cooperació, la desobediència civil o l'autogestió es pot entendre amb **alguns exemples**: si el poble es posés d'acord en que ens convé crear un banc públic que invertís els guanys en el mateix poble (renda bàsica, salaris pels artistes i serveis socials, eliminació d'impostos, etc.), n'hi hauria prou amb que un 10% de la població retirés els diners

d'un banc o caixa determinats per posar el sistema en crisi.

Aquest 10% de desobedients ben coordinats podrien aconseguir també en poc temps:

- una nova política de transport col·lectiu i de cotxes més ecològics si deixen de comprar cotxes durant uns mesos,
 - aturar una guerra invasiva si són prou valents per fer desobediència civil a l'Estat deixant-li de pagar els impostos, fent boicot comercial als Estats invasors, com també als estats que oprimeixen altres nacions
 - establir una llei per la que el sòl esdevingués una propietat pública –ni privada ni estatal, sinó de tots, com l'aire o l'aigua-, podent comerciar només amb les construccions que s'hi facin (no amb la terra) i acabant així amb l'escandalosa especulació
 - per a la fi de l'espoli dels països pobres, acordar una llei que obligui a invertir els guanys obtinguts en cada país en aquell país
 - o desobeir un estat opressor per aconseguir un estat democràtic propi,
- entre inacabables exemples en els que la majoria estaríem d'acord.

Cal entendre que les manifestacions, cassolades, les recollides de signatures, manifestos, missatges-e, etc. només arriben al segon graó de l'acció no violenta (la denúncia), i no fan ni pessigolles al sistema. Cal anar més enllà si no fan cas.

La clau està en la **creativitat** i en ser prou valents: si milers de persones fan no cooperació o desobediència civil, potser alguns pagaran per tots –cal estar-hi disposats- però tot un poble no pot rebre sancions ni anar a la presó; i després ve el premi de la llibertat col·lectiva. Les persones que veuen, viuen i estimen el col·lectiu, la nació, per sobre d'elles mateixes, poden donar-ho tot de grat per aquesta causa, fins la vida, i sentir-se plenament felices en fer-ho. Les persones de mentalitat individualista, que posen l'individu al capdamunt de la piràmide de valors, no ho poden entendre.

Per a la no violència cal **coratge**; calen persones desvetllades, independents, alliberades interiorment, valentes, plantades sobre els seus peus, disposades a jugar fort pel bé col·lectiu (que engloba el bé individual), si calgués, fins arribar a la pròpia llibertat o vida –tanta gent hi ha que per por a ser empresonada viu com presa tota la vida, i que per por a jugar-se la vida per coses més grans que ell, la viu com un mort vivent.

La filosofia de la no violència

La filosofia i la pràctica de la no violència se centren en l'art de com tractar el conflicte, l'enemic. És de naturalesa espiritual: estimar l'enemic, l'adversari, i també els amics, el poble adormit, tractant-los amb un amor ètic, dur, mitjançant accions no violentes per fer-los reaccionar, per transformar-los, per desvetllar-

los. No es tracta d'un instrument o arma de pressió més, coactiu, contra l'adversari –això seria emprar eines aparentment no violentes però amb esperit violent- sinó que és una altra naturalesa de viure i d'actuar davant els esdeveniments de la vida, sovint conflictius.

A part del seu component moral de solidaritat o amor al proïsme, té un component intel·lectual molt alt. Allibera molta més energia que la violència; és poderosíssima; per això cal saber controlar-la. Demana als seus usuaris grans dosis de prudència i d'humilitat per administrar bé tan alt poder. Demana un alt nivell ètic, no témer la repressió i estar disposat a perdre-ho tot; cercar la veritat en cada cas; no acumular béns innecessaris; usar els sentits adequadament (sense excessos); renunciar a tota violència; profunditat i control mental.

Els cinc graons de l'acció no violenta:

Resultarà fonamental estudiar a fons –com dèiem, des de les escoles- la filosofia i pràctica de l'acció no violenta, amb els seus cinc graons d'acció progressius que proposà i practicà Gandhi:

a) **cooperació amb l'autoritat: diàleg**
constructiu inicial, que legitimarà els següents graons. Primer cal dialogar i cooperar amb l'autoritat, amb l'adversari, amb l'enemic; podria ser que tinguessin la raó; podria ser que ens escoltessin. Cal pressuposar la cordialitat.

b) **denúncia de l'agressió:** quan la consciència exigeix de fer-ho, en haver comprovat que, cooperant i dialogant, l'altra part ens perjudica, perjudica el poble. La denúncia pot ser per la via legal, si bé normalment estarà manipulada per l'Estat, o per les vies de comunicació públiques, vies artístiques, manifestacions, etc.

c) **no cooperació amb l'autoritat:** quan la denúncia no ha estat suficient: vaga, vaga de fam (sempre adreçada als amics, al poble, per desvetllar-lo, no pas a l'enemic), objecció de consciència,... (la imaginació i la creativitat popular poden ser molt grans)

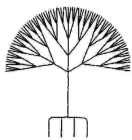
d) **desobediència civil:** quan la no cooperació no ha estat suficient cal exercir el dret i el deure de desobeir tota llei injusta.

e) **solució alternativa:**
si totes les darreres accions no han donat fruit, o bé no apliquessin a la naturalesa de la cosa, cal fer-se les pròpies estructures al servei del poble: escoles, carnets, mitjans de comunicació, cooperatives,...

En els casos b, c, d i e, tot assumint les conseqüències del sistema establert.

És possible que l'acció no violenta només pugui obtenir resultats en determinats entorns on es respectin els drets humans més bàsics, com en els anomenats *estats de dret*. Per exemple, els jueus, davant l'extermini violent exercit per un enemic tan més poderós i

despiatat, l'acció no violenta probablement no els serviria.

Des d'aquest punt de vista, qui s'atreveria a negar el dret a la defensa violenta a una persona, una llar o una nació agredida, si no ha funcionat o no coneixen la lluita no violenta? Qui els titllarà de terroristes sinó els seus agressors?

L'acció no violenta no vol carregar-se tot el sistema, sinó millorar-lo o transformar-lo des de la seva acceptació de partida. La desobediència cívica dona primacia a la legitimitat de base (llei natural) sobre la legalitat positiva vigent establerta per les forces dominants (llei artificial, coactiva). La voluntat del poble és anterior a l'ordenament legal.

Habermas arriba a dir que el desobedient cívic és el defensor de la legitimitat i que l'acceptació de la desobediència civil és la prova de foc de la vera democràcia: si més no, ha de tractar de manera diferent l'alta moralitat del desobedient civil a la immoralitat d'altres delinqüents.

Cal no confondre l'acció no violenta (que no vol dir passivitat) amb la covardia revestida de pacifisme; davant d'una agressió, davant d'una injustícia, l'ètica obliga a actuar per no esdevenir-ne còmplices passius. Gandhi manifestava que s'estimava més un violent valent que un no violent covard, i que davant d'un conflicte violent, el no violent no pot restar passiu: cal que es posi a favor del violent agredit i en contra del violent agressor (que sovint anomena *terrorista* al violent que es defensa).

L'organització del poble

Per a una acció no violenta eficaç cal que el poble estigui organitzat; la seva clau rau en la força de la col·lectivitat, trencant així la feblesa de l'individu aïllat, massificat, que res pot davant dels poderosos aparells dels estats i dels grans capitals. I aquesta organització ha de ser natural i d'escala humana.

No cal inventar gaire tècniques complicades ni dirigistes. El sol fet d'observar l'organicitat perfecte, harmònica, equitativa i ferma **d'un arbre** ens pot indicar com fer orgànica la nostra societat. No hi ha massificació; cada petit grup de fulles (individus) està unit a un branquilló. Uns quants branquillons, a les branques menors, i així fins el tronc. Podríem dir doncs que un arbre ens bastaria com a mestre per transformar la societat.

Si ho apliquem a un barri, municipi i comarca, en resulten assemblees petites de base, de barris i municipis, connectades als nivells territorials majors mitjançant portaveus (enllaços).

Darrerament s'ha traduït el darrer manuscrit de Gandhi abans de que l'assassinessin, amb el que es disposava a iniciar el mateix sistema d'un arbre d'assemblees territorials a la Índia. El text comença així:

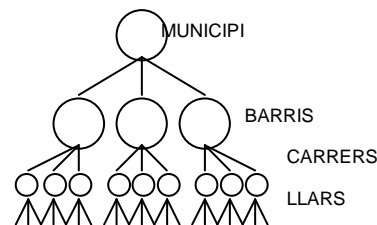
"Havent aconseguit la seva independència política, encara li queda a l'Índia aconseguir la independència social, moral i

econòmica des del punt de vista de cada un dels seus set-cents mil pobles, diferenciats de les seves ciutats i viles..."

i tot seguit indica una acurada organització territorial a través de portaveus de les comunitats de base.

Esquema de l'organització d'un municipi en **assemblees veïnals** a través d'enllaços:

Un municipi, per exemple, on 10 enllaços de 10 barris es comuniquen cada un amb 10 enllaços de 10 carrers del barri,

els quals informen a la vegada cada un a 10 enllaços de llars de 3 membres, han informat o mobilitzat a $10 \times 10 \times 10 \times 3 = 3.000$ persones en poc temps, sense gaire esforç i sense necessitar grans recursos, convocatòries, diners ni grans locals. És la *via orgànica*, la sèu de la força no violenta del poble.

Aquest sistema ha estat experimentat **a escala municipal** a diversos municipis catalans, amb resultats enormement positius que demostren que el sistema funciona.

És ben senzill i sabut: la unió fa la força, si és que sabem fer florir el consens entre nosaltres amb la humilitat de l'aprenent.

Lluís P.